

י"ג באב תשע"ו, 17.8.2016

גיליון מס' 522

פרשת ואתחנן

"וְלֹא תִחַנְּנִים" – עניין של זהות

מאת תרצה אורן, סעד

בפרשתנו פסוקים מאתגרים במיוחד בנושא שמירה על זהות יהודית והסכנה הנשקפת לה בשל הקרבה לגויים בארץ ישראל. בתחילת פרק ז' יש פנייה אישית אל כל אחד מאתנו:

"כִּי יִבְיָאָךְ ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ, וְנָשַׁל גּוֹיִם רַבִּים מִפְּנֶיךָ... וְנִתְּנָם ה' אֱ-לֹהֶיךָ, לְפָנֶיךָ וְהִפְיָתָם; הִחָרַם תִּחָרֵם אֹתָם, לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנְּנִים..."

עם קריאת הכותרת נדרך הקורא ומנסה להבין – מאיזה צד של המפה הפוליטית נכתבים הדברים? ובכן, זה מה שניסיתי לברר בין פרשנינו, חז"לינו, שלא הייתה להם מדינת ישראל ולא חיו בארץ ישראל. ובכל זאת, האם כבר אז, לפני היות הסכסוך הישראלי-ערבי כה מסובך ומטריד, הייתה להם דעה בנושא? האם הסבירו את הנאמר באופן אקטואלי?

מרתק לגלות כי אונקלוס מתרגם את **"וְלֹא תִחַנְּנִים"** – ולא תרחים עליהן. זוהי הנחיה מפורשת לא לרחם על הגויים שבארץ ישראל, כנראה מלשון לא לתת חנינה לגויים. מיהו אונקלוס? היכן גר? הביוגרפיה שלו לוטה בערפל, אך תביעתו ניכרת כקשורה למלחמה ולכיבוש. הנחיה ללוחמים לא לרחם על הגויים בהם יתקלו.

רש"י מפרש בעקבות הגמרא בעבודה זרה:

(1) לא תחנם – לא תתן להם חן. אסור לו לאדם לומר כמה נאה גוי זה.

(2) דבר אחר, אל תתן להם חנייה בארץ.

הפירוש הראשון של רש"י מכוון ליחסי גויים ויהודים בכלל, ללא קשר לכיבוש א"י. רש"י שהיה מנהיג ציבור והשפיע רבות על קהילות אשכנז בדורו, דאג מאוד משמד לנצרות, והדגיש את הצורך בהתרחקות ובהיבדלות מוחלטת מן הגויים, ובמיוחד יצא נגד הניסיון למצוא חן בעיני הנוצרים. הפירוש השני של רש"י מתייחס לאיסור מתן חנייה בקרקע של א"י.

מעניינות שתי עובדות בהקשר זה. האחת - רש"י מחליף ושם את ה"דבר אחר" שבגמרא כראשון בפירושו, אולי משום שראה אותו רלוונטי יותר לקהלו. השנייה – ברוב הנוסחים המילה האחרונה בפירושו היא "ארץ", ובגמרא המילה המופיעה היא "קרקע". יתכן שרש"י רצה להדגיש בכך שגם לצלבנים המגיעים לארץ הקודש לצורך טקסים נוצריים ולא לשם עיבוד הקרקע, אסור לתת חנייה בא"י.

בעל ספר החינוך, שחי בברצלונה בשלהי המאה ה-13, מדגיש שאיסור "לא תחנם" הוא כלפי עובדי עבודה זרה בלבד, ומכאן שהאיסור חל על הנוצרים ואינו חל על המוסלמים. הוא מסביר כי האיסור לומר דברי חן עליהם טעמו: "בהימנענו במחשבה ובדיבור ממצוא בעובדי עבודה זרה תועלת וכן, הננו נמנעים בכך מלהתחבר עמהם ומלרדוף אחר אהבתם"...

בדברי בעל ספר החינוך שחי בספרד נוצרית ומוסלמית לסירוגין, בולטת העדפה למוסלמים על פני הנוצרים, העדפה המשתמעת מהגדרותיו. המוסלמים הם תושבים לגיטימיים בא"י, אולם הנוצרים פסולים בשל היותם עובדי עבודה זרה. מניסיון חיי, מזהיר בעל ספר החינוך כי מחשבות הופכות לדיבורים, והדיבורים הופכים למעשים המקשים לשמור על זהותנו היהודית.

החודש נפטר בארי צימרמן, משורר, פרשן מקרא ומנושאי נס היהדות בתנועה הקיבוצית. על הקושי לשמור על זהות יהודית בדור השני בתנועתנו כתב:

"מן הניסיון הזה לאחוז מחדש בטלית זהותנו צמח הבית הלאומי של היהודים בארץ ישראל, היא מדינת ישראל, אך הטלית שהורינו הצליחו לאחוז בה הייתה קצרה מדי, דלה מדי. היא הספיקה כדי להקים, אך לא היה בה די לקיים. זה, בדורנו, תפקידנו אנו: לשאוב מי תורה מן הַבְּאֵר, לנסות לְבַאֵר... כדי להפריד לב מבורות... כדי להניח יסוד בנפש, כדי להיות חוליה בשרשרת..."

יהי רצון שנזכה לחזק זהותנו לא רק ע"י "לא תעשה" אלא בעיקר ע"י "עשה"!

תרצה אורן, חברת קיבוץ סענד ומורה בחמ"ב בסענד, נשואה לבני. אם לארבעה. שניים נשואים, שתיים עדיין רווקות ושני נכדים.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [unsubscribe](mailto:unsubscribe@kdati.org.il) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il